

LBRIS

We know
books

Gustave Thibon

Setea de absolut

Convorbiri cu Christian Chabanis

Traducere din limba franceză și prefață de
Aurelian Crăiuțu

Spandugino

Cuprins

Gustave Thibon: un pelerin al absolutului	
<i>Prefață</i> de Aurelian Crăiuțu.....	7
În loc de cuvânt-înainte.....	23
<i>Partea întâi</i> . De la divin la politic.....	25
<i>Partea a doua</i> . De la scriitură la moarte.....	103

Colecția „Interior intim” este coordonată de
Miruna Tătaru-Cazaban.

Director: Lavinia Spandonide
Director editorial: Paul Marinescu
Redactor: Dorel Bucur
Tehnoredactor: Ionela Streche

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Thibon, Gustave

**Setea de absolut : convorbiri cu Christian Chabanis / Gustave
Thibon ; trad. și pref. de Aurelian Crăiuțu. - București : Editura
Spandugino, 2022**

ISBN 978-606-8944-82-1

I. Chabanis, Christian

II. Crăiuțu, Aurelian (trad.)

821.133.1

Entretiens avec Christian Chabanis de Gustave Thibon

© Librairie Arthème Fayard. 1975

Copyright © Spandugino, 2022

Toate drepturile rezervate Editurii Spandugino

Editura Spandugino

Strada Docenților, nr. 18, sector 1, București

Comenzi telefonice: 0040 737 730 700

Comenzi prin e-mail: office@edituraspandugino.ro

Comenzi online: www.edituraspandugino.ro

Gustave Thibon: un pelerin al absolutului¹

„*Croire signifie faire crédit. Et plus Dieu semble
faire faillite, plus il faut lui faire crédit*”².

Gustave Thibon (1903-2001) este unul dintre cei
mai mari gânditori francezi ai secolului XX. Cu toate
acestea, el a rămas până astăzi un autor de nișă, relativ

¹ Ediția de față (inclusiv prefața) reprezintă o variantă revizuită a traducerii, demult epuizate, a *Convorbirilor* publicate, sub titlul *De la divin la politic*, la editura Anastasia, în 1997. Mulțumiri editurii Spandugino pentru inițiativa de a publica o nouă ediție a cărții care include acum și scurtul cuvânt-înainte al lui Gustave Thibon. Prefața pe care am scris-o pentru volumul de față o înlocuiește pe cea făcută de Christian Chabanis la ediția originală franceză.

² „A crede înseamnă a acorda credit. Și cu cât mai mult Dumnezeu pare a da faliment, cu atât mai mult se cuvine să-I acordăm credit.” Gustave Thibon către Marie Noël, 7 iunie 1966, în *Gustave Thibon*, Philippe Barthelet (ed.), *L'Âge d'Homme*, colecția „Les Dossiers H”, Lausanne, 2012, p. 442.

necunoscut publicului larg. Atunci când, în 1964, Thibon primea prima dată marele premiu de literatură al Academiei Franceze – un al doilea premiu, pentru filosofie de data aceasta, avea să-i fie decernat în 2000 –, François Mauriac, unul dintre membrii juriului, declara că fusese încununat cel care o revelase lumii pe Simone Weil, editând celebra sa carte, *La pesanteur et la grâce* [Greutatea și harul]¹. În realitate, Thibon era deja autorul inconfundabil al unei opere de mare valoare și originalitate. Aceeași Simone Weil găsisese formula cea mai potrivită pentru a-l descrie pe marele ei prieten, într-o scrisoare din septembrie 1941: „Sunteți francez, francez așa cum n-a mai fost nimeni de la Revoluție încoace”².

Pentru cititorul familiar doar cu tradiția reprezentată de autori precum Jean-Paul Sartre, Jacques Derrida sau Michel Foucault, un gânditor precum Thibon, înamorat de opera Sfântului Ioan al Crucii – „patria mea adevărată este noaptea”, declara odată Thibon³ –, riscă

¹ Pentru traducerea românească, a se vedea *Greutatea și harul*, traducere de Anca Manolescu, Humanitas, București, 2003.

² Cuvintele lui Simone Weil – „Vous êtes français, français comme on ne l’a pas été depuis la Révolution” – pot fi găsite în scrisoarea ei către Gustave Thibon din 15 septembrie 1941, publicată în *Gustave Thibon, op. cit.*, p. 414.

³ Gustave Thibon, *Au soir de ma vie* [La apusul vieții], Daniele Masson (ed.), Plon, Paris, 1993, p. 189.

să apară ca o figură stranie, dacă nu chiar de-a dreptul donquijotească. Ca să-l înțelegi bine pe Thibon, trebuie să cunoști cealaltă – „a doua” – față a Franței, căreia îi aparține de drept¹. Este vorba despre patria spirituală a lui Blaise Pascal, Charles Péguy și Paul Claudel, Franța lui Rivarol, a lui Simone Weil, a lui Gabriel Marcel și a lui Léon Bloy, autori de texte sapiențiale și „edificatoare” în sensul deplin al cuvântului, la care revii mereu ca la o sursă inepuizabilă de bucurie și lumină. Convorbirile de față o dovedesc cu prisosință.

Biografia lui Thibon este dezarmant de simplă. El s-a născut la data de 2 septembrie 1903, într-un mic sat din sudul Franței, Saint-Marcel-d’Ardèche, așezat pe malurile Rhônului, în mijlocul unor vii înconjurată de păduri de sălcii și plopi. S-a stins tot acolo, la data de 19 ianuarie 2001. Familia sa, care aparținuse până la începutul secolului micii burghezii provinciale, avea vechi rădăcini în Ardèche, coborând până în a doua jumătate

¹ Pentru o introducere în opera lui Thibon, a se vedea textele incluse în *Gustave Thibon, op. cit.* Volumul conține mai multe secțiuni tematice, cu texte de Gustave Thibon, ecouri și corespondență, plus o bibliografie. De-a lungul lungii sale cariere, Gustave Thibon a ținut multe conferințe; unele dintre ele au fost publicate în *Gustave Thibon, Les hommes de l'éternel: Conférences au grand public (1940-1985)* [Oamenii eternului: Conferințe pentru publicul larg (1940-1985)], Françoise Chauvin (ed.), Mame, Paris, 2012.

a secolului al XVII-lea. Tatăl lui Gustave Thibon a fost primul care a optat pentru cultivarea pământului. De la el, viitorul scriitor avea să învețe nu numai respectul pentru valorile pământului și ale vieții în mijlocul naturii, ci și virtuțile „în rădăcinării”. Tot de la tatăl său, Thibon a primit darul poeziei, care a fost dintotdeauna mediul său natural. Urmează pentru un timp cursurile școlii locale, pentru a se dedica apoi, în 1915, lucrului pământului. Saint-Marcel-d'Ardèche îi apare simultan ca un univers închis în sine, cu moravuri aparent rigide, dar și ca o lume inepuizabilă și potențial rodnică ce-ar fi putut stimula dezvoltarea unor personalități puternice și autentice.

În 1918, cade bolnav de gripă spaniolă, dar scapă prin minune; din nefericire, mama sa nu va supraviețui virusului. Părăsirea băncilor școlii va marca paradoxal îmbarcarea în marea aventură a cunoașterii. Thibon este cuprins de o adevărată febră a căutării și a lecturilor formatoare. Descoperirea operei lui Victor Hugo vine ca o revelație. Zece ani mai târziu, în 1925, simte o irezistibilă chemare către alte orizonturi. Se îmbarcă mai întâi pentru Londra, unde rămâne câteva luni, apoi ia drumul Africii de Nord, de unde va reveni, în 1926, în cătunul natal pe care nu-l va mai părăsi apoi niciodată. Este posedat în continuare de aceeași irezistibilă sete

de cunoaștere, „un fel de *libido sciendi* fără niciun scop practic, cu totul gratuit”¹. Cărțile devin încetul cu încetul propriii săi maeștri. Profitând de generozitatea unui prieten care îi pusese la dispoziție întreaga sa bibliotecă, Thibon devorează pe rând zeci și zeci de cărți de filosofie, matematică, poezie, literatură, plonjând în același timp în universul limbilor străine, pentru care-și descoperă un adevărat talent.

Gustul pentru metafizică îi este trezit de lectura marilor filosofi, în particular Hegel. Gânditorii și scriitorii catolici – mai cu seamă Léon Bloy – îi revelează apoi un univers față de care se simțise solidar și afin până în acel moment, fără a-l fi explorat temeinic vreodată. Prin intermediul operei lui Bloy, îl descoperă la începutul anilor '30 pe Jacques Maritain, căruia îi datorează, după propria sa mărturisire, conversiunea religioasă ce avea să pună capăt rătăcirilor și căutărilor tinereții (va rămâne, însă, toată viața un *homo viator*). Maritain îl introduce în același timp în opera Sfântului Toma din Aquino și-l încurajează să scrie și să judece lucrurile dintr-un punct de vedere care nu e nici de stânga, nici de dreapta². Primul articol semnat de Thibon – o paralelă între psihanaliza

¹ *Ibid*, p. 47.

² A se vedea scrisoarea lui Maritain către Thibon din 1 iunie 1936, în *Gustave Thibon, op. cit.*, p. 160.

IBDIS | We know books
 lui Freud și psihologia scolastică apare în 1931, în publicația *Revue thomiste*.

Urmează descoperirea operei filosofului și psihologului german Ludwig Klages¹ despre care va scrie o carte, *La Science du caractère* [*Știința caracterului*] (1934), la îndemnul aceluiași Jacques Maritain. În aceeași perioadă, eseurile lui Thibon îi rețin atenția lui Gabriel Marcel, care-l va încuraja și îl va ajuta să publice în mai 1940 un mic volum, sugestiv intitulat *Diagnostics*, unde filosofia socială și politică a lui Thibon capătă un prim contur². În prefața cărții, Marcel notează cu privire la opera esoterică a lui Thibon: „Ceea ce este excepțional în cazul său este faptul că în interiorul acestui suflet, al acestei inteligențe privilegiate, are loc o joncțiune spontană între experiența imediată și cea mai înaltă speculație”³. Împreună cu *Retour au réel* [*Întoarcerea la real*], cartea apărută în 1943, *Diagnostics* prezintă publicului francez profilul

¹ Ludwig Klages (1872-1956) a fost autorul unei cărți celebre intitulate *Der Geist als Widersacher der Seele* [*Spiritul ca adversar al sufletului*], 3 vol., 1929-1932, care a avut un ecou considerabil în epocă, fiind comparată ca importanță cu *Sein und Zeit* a lui Martin Heidegger.

² Pentru traducerea românească, a se vedea *Diagnostic: eseu de fiziologie socială*, traducere de Ștefana și Ioan Pop-Curșeu, prefață de Aurelian Crăiuțu, Echinox, Cluj, 2004.

³ Gabriel Marcel, prefață la Gustave Thibon, *Diagnostics*, Librairie de Médecis, Paris, 1940, p. 2.

unui gânditor critic față de miturile și iluziile timpului său, un filosof care nu iubește drumurile bătute și care gloriei efemere a veacului îi preferă marginalitatea conștient asumată.

Thibon condamnă în paginile sale mitul progresului nelimitat și denunță iluzia egalității sociale nivelatoare. Egalitarismului ateu care anihilează diferențele între oameni, Thibon îi opune egalitatea creștină întemeiată tocmai pe cultivarea acestor diferențe prelungite până în originea lor comună, transcendentă. Thibon critică în același timp birocratizarea crescândă a societății contemporane și centralizarea administrativă, mitul revoluției sociale, folosirea sufragiului universal în scopuri demagogice și idolatrizarea maselor. Chiar dacă acestea erau locuri comune în literatura epocii până la un anumit punct, originalitatea și acuitatea viziunii lui Thibon nu pot fi puse la îndoială. „Un filosof demn de acest nume, notează el în *Retour au réel*, nu apără idei, ci promovează pe tărâmul ideilor o formulă de viață.”¹ Or, Thibon tocmai asta a făcut mereu: a promovat o formulă de viață.

Distorsiunile și lecturile partizane nu întârzie să-și facă apariția. Elogiul pe care Thibon îl face pământului și

¹ Gustave Thibon, *Retour au réel*, H. Lardanchet, Lyon, 1943, p. 273.

vieții furale în acord cu ritmurile cosmosului a fost perceput de unii comentatori ca o cedare oportunistă în fața ideologiei oficiale a regimului de la Vichy. Adevărul este însă altul. Thibon refuză toate propunerile ce-i sunt făcute (un post universitar la Paris, un post de ambasador) și rămâne mai departe în Saint-Marcel-d'Ardèche. Acolo o va cunoaște și găzdui în 1942 pe Simone Weil, de care îl va lega o solidă prietenie. Înainte de a pleca spre America, ea îi încredințează carnetele sale, sfătuindu-l să le folosească în opera sa așa cum crede de cuviință. Thibon însă nu o ascultă și publică în 1948 *La pesanteur et la grâce*, volumul care o va lansa postum pe Simone Weil. Afinitățile dintre cei doi gânditori devin dintr-o dată vizibile publicului larg. „Doar infinitul poate da cheia măsurii”, notează Thibon prelungind un gând al lui Weil. A crede, *credere*, înseamnă a-l credita pe însuși Dumnezeu, mai ales în acele momente în care Dumnezeu pare a fi dat faliment în ordinea vizibilă. Ca și pentru Simone Weil, și în ochii lui Thibon credința nu este o armură, un set de certitudini; ea reprezintă mai presus de toate o rană deschisă și o luptă neîncetată.

„Dumnezeu este Cel care ne salvează în eternitate; noi suntem cei care-L salvăm în timp”¹, scrie Thibon,

¹ Gustave Thibon, *Au soir de ma vie*, op. cit., p. 192.

dar acest gând revine adesea și în paginile lui Weil. La amândoi întâlnim aceeași pasiune pentru aforism, conceput ca o lumină aruncată în noaptea misterului, dar și o comună înclinație către paradox. Una dintre temele fundamentale care revin în operele celor doi filosofi este tocmai aparenta fragilitate a lui Dumnezeu într-o lume care-L ascunde neîncetat. În sfârșit, în pofida anumitor diferențe, amândoi pot fi numiți – pentru a folosi o sintagmă a lui Thibon însuși – „anarhiști conservatori”¹: anarhiști în raport cu problemele trecătoare ale veacului, conservatori în raport cu tradiția eternă.

Anii '50 aveau să consolideze faima și prețuirea obținute de Thibon prin cărțile anterioare. Este invitat să conferențieze în străinătate, continuă să publice câteva cărți esențiale, între care *Notre regard qui manque à la lumière* [*Privirea noastră lipsită de lumină*](1955) și piesa de teatru *Vous serrez comme des dieux* [*Veți fi asemenea zeilor*](1959), cartea la care Thibon îmi mărturisise că ține cel mai mult între toate scrierile sale. În același timp, devine o prezență influentă în mediile catolice, rămânând însă și mai departe același gânditor original care se simte bine vâslind contra curentului. Individualist în mod spontan și îndrăgostit de eternitate, Thibon

¹ *Ibid.*, p. 53.

dorește armonia, nu echilibrul. Simțindu-se în același timp „exclus din timp și nedemn de eternitate”¹, el nu se transformă într-un profet al trecutului ce refuză societatea modernă în numele unui ideal problematic sau reacționar. Nimic nu e mai străin, în realitate, de spiritul lui Thibon decât această reverență necondiționată pentru formele trecutului. „Simt, scrie el, că aparțin în mod profund epocii contemporane, fapt care mă separă de cei care au o devoțiune absolută față de trecut”². Tradiționalismul său este mai curând o formă de devoțiune în fața eternului decât o celebrare desuetă a unor idealuri revoluate de viață.

O astfel de poziție nu a întârziat să nască o serie de contestări în epocă. Anii '60, de exemplu, marchează pentru Thibon un relativ declin public (în pofida câtorva premii și invitații), el revenind pe deplin în atenția opiniei publice abia în 1974, odată cu publicarea unui

¹ *Ibid.*, p. 209.

² *Ibid.*, p. 151. Pentru mai multe detalii despre vederile politice și sociale ale lui Thibon, a se vedea și *Gustave Thibon, Parodies et mirages ou La décadence d'un monde chrétien. Notes inédites (1935-1978)* [*Gustave Thibon, Parodii și miraje sau Decadența unei lumi creștine. Note inedite (1935-1978)*], Éditions du Rocher, Paris, 2011; *Gustave Thibon, op. cit.*, p. 238-252, 315-330; Philippe Barthelet, *Entretiens avec Gustave Thibon* [*Interviuri cu Gustave Thibon*], Desclée de Brouwer, Paris, 2016, p. 69-80, 199-242.

nou volum de aforisme, *L'Ignorance étoilée* [*Ignoranța instelată*]¹. Cincisprezece ani se scurseseră de la apariția precedentei sale cărți. Convorbirile cu Christian Chabani, publicate în 1975, marchează un nou vârf în destinul public al lui Thibon. Ele au avut la bază un dialog televizat între cei doi protagoniști, care a produs la acea dată o puternică impresie asupra publicului francez, pentru care filosoful retras la Saint-Marcel-d'Ardèche era un necunoscut.

Prin ce au impresionat, așadar, dialogurile lui Thibon cu mai tânărul său admirator și prieten? Vocea filosofului a făcut o impresie puternică înainte de toate prin vivacitatea, profunzimea și fervoarea sa. Ea era – să nu uităm – mărturia unui autodidact înțelept, răbdător și atent la ritmurile eterne ale cosmosului, dar și expresia extrem de rafinată a unui intelectual de cea mai pură speță („intelectual” vine, în fond, de la a citi în interiorul lucrurilor!), conștient în același timp de limitele cunoștințelor sale și mereu disponibil orizonturilor largi de dincolo de marginile „doctei” sale ignoranțe. „Adevărata cultură, nota undeva Thibon, trebuie să aibă drept rezultat adâncirea «ignoranței», cu alte cuvinte crearea unei disponibilități superioare care să permită receptarea

¹ Pentru versiunea în românește, a se vedea *Ignoranța instelată*, traducere de Ion și Maria Nastasia, Humanitas, București, 2003.